PRINSES CHARLOTTE
KEIZERIN EN MARTELARES

DE ROMAN VAN HAAR LEVEN
— HAAR DOOD —
MET VELE ILLUSTRATIES.

KEIZERIN CHARLOTTE EN KEIZER MAXIMILIAAN

PRINSES CHARLOTTE VAN BELGIE

KEIZERIN MARTELARES

Er is wel eens gezegd, dat de maand Januari de bij uitstek noodlottige maand voor het Belgische Vorstenhuis was. Inderdaad, het is wel in Januari, dat de Koninklijke Familie herhaaldelijk in rouw werd gedompeld.

Den 18 Januari 1871, stierf prinses Jozefiena, dochter van den Graaf van Vlaanderen en zuster van koning Albert.

Een nog wreeder slag trof Leopold II, toen hij, den 22 Januari 1869, zijn eenigen zoon, den toekomstigen koning der Belgen, Leopold, graaf van Henegouw, verloor.

Prins Boudewijn, die dan de vermoedelijke troonopvolger was, overleed den 23 Januari 1891.

Aartshertog Rudolf, kroonprins van Oostenrijk, die prinses Stefanie van België, dochter van Leopold II, gehuwd had, stierf den 30 Januari 1889 op het slot van Mayerling.

En thans klinkt de droeve mare: Prinses Charlotte, jongste kind van Leopold I, gewezen keizerin van Mexico, is niet meer.

Gansch de natie deelt in dien nieuwen rouw, die ons Vorstenhuis heeft getroffen, des te meer, omdat het Belgische volk steeds een groote sympathie, een diep medelijden koesterde voor die ongelukkige vorstin, die door het lot zoo zwaar beproefd werd.

Haar Jeugd - Haar Huwelijk

Prinses Maria-Charlotte-Amelia werd den 7 Juni 1840 op het kasteel van Laeken geboren. Die geboorte vervulde den vurigsten wensch van Leopold I en van Louiza-Maria, wier echt tot dusver slechts met zonen was gezegend geweest.

De kleine Charlotte groeide voorspoedig op en was een aanminnig, vriendelijk kind, dat dadelijk de genegenheid won van al wie er mede in aanraking kwam. De Brusselaars, bijzonder, waren fier op hun «prinsesje». Het was de gewoonte — 't was toen nog in den goeden ouden tijd — dat de Koning en de Koningin met hun kinderen schier alle Zondagen een wandeling langs de straten der hoofdstad deden. En ieder bewonderde dan de kleine Charlotte, die, reeds van in haar prille jeugd, een merkwaardige «schoonheid» beloofde te worden.

Toen prins Albert, echtgenoot van koningin Victoria, in 1843 een bezoek aan het Belgische Hof bracht, schreef hij naar Londen: «De kleine Charlotte is wel het liefste kind, dat men zich kan voorstellen...»

Slechts één belangrijke gebeurtenis kenmerkte de kindsh[illegible] der bevallige prinses, namelijk het afsterven van haar moeder, die den 11 Oktober 1850 — Charlotte had toen den leeftijd van tien jaar bereikt — te Oostende overleed.

Toen zij zeventien jaar was, werd Charlotte geroemd om haar schoonheid en goedheid, die zij van haar moeder, en om haar verstand en vastberaden karakter, die zij van haar vader geërfd had.

Reeds werd aan menig Europeesch Hof de wensch gekoesterd, de bevallige Charlotte aan een zijner leden te zien uithuwelijken, toen haar hand gevraagd werd door aartshertog Maximiliaan, broeder van Franz-Jozef, keizer van Oostenrijk. Dit aanzoek werd te Brussel gunstig onthaald, want dergelijke echtverbintenis zou de tusschen het kleine België en het groote Oostenrijk reeds bestaande banden — Leopold, de broeder van Charlotte, had immers Maria-Hendrika, een Oostenrijksche groothertogin, gehuwd — nog nauwer toehalen.

Het huwelijk werd den 27 Juli 1857 ingezegend.

Maximiliaan was een flinke, slanke jongeling van vijf-en-twintig jaar — hij was den 6 Juli 1832 geboren — met aantrekkelijk en innemend voorkomen, zachtblauwe oogen, ridderlijke inborst en een zeer ontwikkeld verstand.

Nooit, mag men gerust zeggen, werd een huwelijk onder gunstiger, onder schitterender voorteekens gesloten.

« Op beider wangen de blos der Lente, zegt een geschiedschrijver, op beider voorhoofd en in beider blik de glans van het geluk en die der hooge geboorte, in beider harte de weelde en de wonne der liefde!...

» Men vond hier, met al de pracht van den rijkdom der vorstelijke hoven omgeven, de liefde, de jeugd, de schoonheid, het verstand. Het scheen wel of de stoutste geluksdroom in die twee werkelijkheid was geworden, of ze de koningskin-

deren uit de tooverwereld der sprookjes waren.»

Toen zij, een paar maanden na hun huwelijk, aan het hof van Napoleon III, alsdan in zijn vollen luister, voor de eerste maal verschenen, werden zij in heel de Tuileriën op een gemurmel van ongeveinsde bewondering onthaald.

En keizerin Eugenie kon, in haar eenigszins naïeve geestdrift, niet nalaten tot de jonggehuwden te zeggen:

— Op uw hoofden zou een vorstenkroon moeten prijken!

Was het een voorgevoel?

In alle geval, het was Napoleon III, Eugenie's gemaal, die hun weldra die kroon zou doen aanbieden...

Maximiliaan hield zeer veel van de zee. Op de Oostelijke kust, nabij Triëst (het Sloveensche Trst), had hij op een hooge rots een kasteel laten bouwen en het den welluidenden en dichterlijken naam Miramar gegeven, omdat de blauwe spiegel der Adriatische Zee er de tinnen van weerkaatste.

Dat was zijn lievelingsverblijf, en daarheen ook bracht hij zijn jeugdige gade. Hun eerste huwelijksjaren vloden er in ongestoord geluk en zoeten vrede.

Helaas! dat geluk en die vrede zouden slechts van korten duur zijn...

Groep van Leopold I en Louiza-Maria met hun kinderen. — De kleine prinses Charlotte houdt de hand harer moeder vast.

Pierre de la Gorce maalt van Charlotte, zooals hij haar te Miramar gezien had, dit portret:

« De prinses was schoon, verstandig, geleerd; zij stelde belang in de openbare zaken en toonde een groote bevoegdheid om die te beredderen. Zij was zeer wilskrachtig en zelfs een weinig trotschgebiedend, want zij vermengde in haar bloed de vurigheid der Bourbons en de heerschzucht der Coburgs. Zij was, evenals haar man, op groot-

heid belust, doch op verschillende manier, met meer helder oordeel, grooter volharding en scherper doorzicht om de gelegenheid af te spieden en ze aan te grijpen. De natuur, die haar richt. In de heerlijke stilte van Miramar, gebeurde het vaak, dat zij een of andere schitterende rol wenschte, al moest die rol te midden van toevallen en gevaren gespeeld worden. Het

Portret van prinses Charlotte als kind.

de vreugde van het moederschap geweigerd had, had al hetgene andere zorgen zouden opgeslorpt hebben bij haar naar de staatkunde gewas haar niet genoeg, zooals haar echtgenoot, onbeweeglijk in het rijk der hersenschimmen te blijven; zij zou zich willen losrukken uit de Ger-

maansche schaduwen, waarin Maximiliaan zijn geest gaarne zou gewiegd hebben. En haar positief, krachtdadig, naar groote daden hunkerend karakter zou zich weten te verheffen tot het ver-

Keizerin van Mexico

De onbewuste voorspelling van de Fransche keizerin zou bewaarheid worden: een vorsten-

Prinses Charlotte op 16-jarigen leeftijd.

wezenlijken van het plan, welk haar gemaal er zich wellicht zou bij bepaald hebben enkel te droomen. »

kroon zou de hoofden sieren van die twee jonge menschen, die tot hiertoe een zoet geluk in hun wederzijdsche liefde en in de afzondering vonden.

Een kroon!... Zij was het, die gansch hun leven zou veranderen, daarin een volslagen omkeer zou brengen. Maar het was een vreeselijke omkeer...Die door het lot bevoorrechten, die Zondagskinderen van het geluk zouden de helden worden van het treurigste, het ontzettendste, het bloedigste drama der XIXe eeuw.

Plotseling had geheel Europa het oog op het tot dan bijna ongekende Miramar gevestigd.

Het was in Oktober 1863.

Het gerucht deed alom de ronde, dat een gezantschap van over den Atlantischen Oceaan naar Europa was gekomen, om aan Maximiliaan de kroon van Mexico aan te bieden.

Was het mogelijk? Was het te gelooven? Mexico, bij uitnemendheid het land van regeeringloosheid en omwenteling, het land der booze, steeds gistende en aanhoudend losbarstende hartstochten, waarvan de bodem sinds een halve eeuw door het onvruchtbare tijdens de burgeroorloogen vergoten bloed van zijn eigen kinderen gedrenkt werd, dat gedurig ieder wettelijk gezag, nauwelijks gevestigd, weer omwierp, Mexico zou een vorst vragen?

Het nieuws was nochtans juist. Wij laten hier buiten bespreking, of dit, al dan niet, onder buitenlandsche drukking geschiedde, maar 't feit blijft: Een *junta* of vereeniging der machtigste en invloedrijkste ingezetenen van Mexico was tot stand gekomen en had, terwijl er nog om het voorzitterschap van de Republiek werd gevochten, den 10 Juli 1863, bij het feestelijk gebulder der kanonnen, het keizerrijk uitgeroepen.

En de voorloopige regeering zond een gezantschap naar Europa, om Maximiliaan de keizerskroon aan te bieden.

Het was den 3 Oktober, dat Guttierrez de Espada, hoofd van het gezantschap, het in den rotswand uitgehouwen slingerpad, dat naar het kasteel van Miramar leidde, beklom.

Maximiliaan ontving de afvaardiging zeer vriendelijk, doch gaf geen onmiddellijk antwoord.

Hij aarzelde. Zijn geluk, zijn rust riepen hem toe:

— Neen, aanvaard niet! Rui! het zekere niet tegen het onzekere!

Langs den anderen kant, werd hij door zijn moed, zijn ridderlijkheid, zijn neiging om tot het stichten van een goed en grootsch werk bij te dragen, tot toestemming genoopt, en wel juist omdat de hem aangeboden taak zoo zwaar, zoo moeilijk, zoo vol gevaren was.

Nog een andere invloed, en wel de machtigste van allen, deed zich gelden; nog een andere stem klonk om hem het jawoord af te dwingen: Het was die van prinses Charlotte.

Zij was een koningskind, en een keizerskroon scheen haar het meest begeerenswaardige, dat er voor haar op aarde bestond. Zij was ook de dochter van Louiza-Maria, en haar hart snakte er naar, zich aan het heil van een volk te wijden.

De onderhandelingen duurden den ganschen Winter.

De aartshertog onderhandelde met Engeland, Spanje, doch voornamelijk met Napoleon III. Toen, eindelijk, de keizer van Oostenrijk zijn toestemming verleend en de Fransche keizer beloofd had Maximiliaan met zijn leger en zijn geld tot in 1868 te ondersteunen, was het pleit beslecht.

Den 10 April 1864, werd het «Verdrag van Miramar» onderteekend. Aanstonds daarop, ging Maximiliaan naar de vertrekken zijner echtgenoote. Bij het binnentreden van haar gemaal, wendde zij zich gejaagd tot hem.

— Welnu?... viel het bijna bevend van haar lippen.

— Ik heb aanvaard!

Een blos kleurde het gelaat der vorstin en een glans van trots en vreugde schitterde in haar oogen...

Een oogenblik later, traden de afgezanten binnen en begroetten haar, voor de eerste maal, met haar nieuwen titel.

— Majesteit, sprak Guttierrez, Mexico is fier, gelukkig en dankbaar in U zijn keizerin te mogen huldigen.

Charlotte bedwong haar ontroering en antwoordde:

— Uw vaderland zal voortaan het onze zijn. De keizer en ik zullen al onze krachten en ons leven aans ons nieuw vaderland wijden. Wij zullen het gelukkig maken of er bij bezwijken.

Die belofte werd stipt gehouden: beiden zijn er bij bezweken.

Maximiliaan en Charlotte droegen nu de keizerlijke kroon. Maar zoodra zij hun slapen drukte, was het met hun geluk gedaan, kenden zij geen rust of vrede meer. Voor beiden werd zij een doornenkroon.

O! hadden zij in de toekomst kunnen lezen... Hadden zij kunnen voorzien, dat die kroon hun schedel als een folterband zou omknellen, tot Maximiliaan te Queretaro onder de kogels zou vallen; tot de arme Charlotte in een eeuwigen nacht van onbewustheid zou gedompeld worden, alsof de engel der vergetelheid, uit deernis, den

geest der vorstin met zijn vlerk hadde aangeraakt, opdat zij de onmetelijkheid harer rampen niet zou beseffen...

Zoodra het nieuwe vorstenpaar den voet op Mexicaanschen bodem plaatste, voelde het een groot gedeelte van zijn zoetste begoochelingen als rook verzwinden. Te Vera-Cruz, waar Maximiliaan en Charlotte eerst aan wal kwamen, was het onthaal zeer koel. En scheen er te Mexico zelf zekere geestdrift te heerschen, het was niet moeilijk te begrijpen, dat hier meer de officiëele dwang dan het hart des volks aan het woord was.

Het zou ons te ver leiden, moesten wij hier een, al ware het maar bondig, verhaal van Maximiliaans regeering neerschrijven. Zeggen wij dus slechts, dat hij, gedurende die drie jaar, geen rust, geen vrede meer gekend heeft. Charlotte was haar echtgenoot een krachtige steun en nam een werkzaam deel aan het beredderen van de zoo ingewikkelde Staatszaken.

Een groot gedeelte van het Mexicaansche volk zag met leede oogen, dat vreemden over het land regeerden. En weldra braken te allen kante oproeren los, die slechts ten prijze van veel bloed konden gesmoord worden.

De Fransche troepen, onder de aanvoering van maarschalk Bazaine, waren Maximiliaans groote steun. Die steun ontviel hem echter spoedig, want zoodra Napoleon gewaarwerd, dat de zaken in Mexico verkeerd liepen, liet hij den keizer aan zijn lot over en riep zijn troepen terug.

Had die zwakke Fransche vorst ook niet aldus tegenover Pius IX gehandeld?...

Bazaine voerde met zichtbaar genoegen het uit Parijs gekomen bevel uit. En toen Maximiliaan hem, trotsch, hoovaardig, uitdagend en bijna opgeruimd, aan het hoofd der aftrekkende Fransche troepen zag voorbijrijden, kon hij een uitroep van walg niet weerhouden:

— Verrader!

Vier jaar later, zou dat brandmerk, te Sedan, voor eeuwig op Bazaine's naam gedrukt worden...

Intusschen hadden de oproerlingen zoo'n vorderingen gemaakt, dat zij over schier gansch het land meester waren. Maximiliaan viel in hun handen en werd voor een zoogenaamden Krijgsraad gedaagd, die hem en zijn trouwe generaals Miramon en Mejia ter dood veroordeelde.

De uitvoering van het vreeselijke vonnis gebeurde op 19 Juni 1867.

Maximiliaan versaagde geen stond, doch bleef dapper en onvervaard. Hij had zijn taak zoo goed mogelijk volbracht, doch slechte raadgevers en valsche vrienden gehad. Hij zag den dood vlak in het gelaat en moest zelf den hem vergezellenden priester, pater Soria, troosten.

Hij wendde zich tot het volk en sprak met krachtige en duidelijke stem:

— Door een gedeelte van u geroepen, kwam ik hier ter bevordering van het welzijn des lands. Ik was met de beste inzichten bezield. Mexicanen! Moge mijn bloed het laatste zijn, dat vergoten wordt! Ik breng mijn leven met blijdschap ten offer, wanneer dit offer iets kan bijdragen tot den vrede en de welvaart van mijn nieuw vaderland!

Er knalden vijf schoten, en de keizer viel, doch bewoog nog. Een officier wees met de punt van zijn sabel naar Maximiliaans hart: een soldaat trad vooruit en loste een schot op de aangeduide plaats.

De ongelukkige Maximiliaan stierf als een held.

Overal verstooten !

Wat gewerd er ondertusschen van prinses Charlotte, keizerin van Mexico?

Hoeft het gezegd, dat ook haar heerlijke begoochelingen alras een hersenschim bleken en dat zij de werkelijkheid heel anders vond dan zij zich die, in haar zaligen droom, voorgesteld had? Hoe dikwijls moet zij ginds, op vreemden bodem, ver van magen en vrienden, door een vijandelijke bevolking omringd, de zoete dagen van Miramar betreurd hebben!...

Zooals wij hooger zegden, was zij voor den keizer een hechte steun en een trouwe raadgeefster. Van toegeven aan het oproer wilde zij niet hooren. Het keizerrijk was, volgens haar, de wettige regeering, en die moest, ondanks alles en allen, zegevieren.

Toen Napoleon het gegeven woord verbrak en zijn troepen terugriep, zag ook Charlotte maar al te goed in, dat alles verloren was, indien er niet onmiddellijk hulp opdaagde. En die hulp kon slechts uit Europa komen.

Charlotte, wij weten het, had de vastberadenheid en den krachtigen wil haars vaders geërfd. Ook aarzelde zij geen stond, doch scheepte naar Europa in, om daar steun en hulp voor het nog zoo jonge, maar reeds langs alle zijden bespronggen en bedreigde keizerrijk te gaan zoeken.

Te Weenen was niets te verrichten. Wel had keizer Franz-Jozef er in bewilligd, dat zijn broeder de Mexikaansche kroon aanvaardde, doch daarbij was het gebleven. Charlotte vertoefde er dan ook niet lang, maar vertrok naar Parijs. Al

haar hoop was op Napoleon III gevestigd. Was het niet grootendeels door zijn toedoen en dank aan zijn schitterende beloften — wij hebben gezien hoe die gehouden werden — dat Maximiliaan zich in het noodlottige Mexicaansche avontuur gewaagd had? Wel had Napoleon reeds bewezen hoe weinig op zijn woord was te vertrouwen, maar toch hoopte Charlotte nog hem, door haar persoonlijk optreden, tot beter gevoelens te brengen.

Haar onderhoud met den Franschen keizer is ons door de Geschiedenis bewaard gebleven. Men kan het verhaal daarvan niet zonder diepe ontroering lezen.

Portret van Charlotte van België, in den vollen luister van haar schoonheid.

Het was slechts na lang aandringen, dat Charlotte bij Napoleon werd toegelaten. Toen dit eindelijk gebeurde, kwam zij dadelijk, zonder eenige inleiding, tot het doel van haar bezoek:

— Is Uw Majesteit dan eindelijk getroffen, vroeg zij, door het droevig lot, dat mijn armen man te wachten staat, en mag ik hopen, dat Uw Majesteit hem zal ter hulp komen?

— Gij zijt de meester, sire... de alleenheerscher!

— Ik ben de meester, mevrouw, die gehoorzaamd en geëerbiedigd wordt, zoolang mijn bevelen niet tegen de belangen en den roem van Frankrijk indruischen. Maar de alleenheerscher ben ik niet... Ik mag de alleenheerscher niet zijn, wiens wil mijn land in een afgrond zou storten,

HET DRAMA VAN QUERETARO

Keizer Maximiliaan, die geweigerd heeft zich te laten blinddoeken, wordt door de Mexicaansche oproerlingen voor den kop geschoten.

De keizer scheen verlegen en zweeg een lange poos. Dan antwoordde hij op zachten toon:

— Ik acht mijn verbintenissen ten einde, mevrouw, en ik zou ze niet kunnen hernieuwen, want mijn ministers en het Parlement zouden het mij beletten.

in een oorlog zonder einde, zonder uitslag, zonder baat voor Frankrijk.

— Sire, zoo spraakt gij vroeger niet...

— Vroeger, mevrouw, hoopte ik...

— Wat hooptet gij?

— Ik hoopte, dat keizer Maximiliaan voordeel

zou getrokken hebben uit de hulp, die ik hem verleende, en die hulp zou te baat hebben genomen om zich door zijn volk te doen beminnen, om zich van zijn behoeften te doorgronden, om zich van zijn geest te doordringen en om alleen, op eigen hand, de onderneming, die wij samen begonnen waren, te voltooien.

— En nu?

— Nu heb ik die hoop niet meer.

De jonge vrouw rilde. Zij stond recht, wreef haar hand over haar voorhoofd, wankelde en murmelde:

— IJselijk! IJselijk!

Dan trad zij opnieuw op den keizer toe en hernam op smeekenden toon:

— Sire, men zegt, dat gij goed zijt, dat uw hart openstaat voor de ongelukkigen. De rampspoed treft mijn echtgenoot en hij treft mij. Heb medelijden met hem, heb medelijden met mij! Ik smeek er u om... Kom ons nog éénmaal ter hulp, sire, wij zullen u beminnen en zegenen.

Zij vatte een der handen van den keizer, bracht ze aan haar lippen en boog de knieën.

Napoleon III was zeer ontroerd en antwoordde met nauw hoorbare stem:

— Mevrouw, ik bid u... wees kalm... Zie den toestand koelbloedig onder de oogen en overweeg wat ik u zeg. Het lot van keizer Maximiliaan en het uwe hangen er van af.

Maar reeds was Charlotte terug rechtgesprongen. Zij stond daar, den blik strak in de ijle ruimte gericht, en scheen zelfs niet meer te hooren wat de vorst zei.

Haar lippen beefden en zij murmelde:

— Hij zal sterven... hij zal sterven, en ik met hem. En ze zullen ons beiden in één graf leggen, en wij zullen, de booze wereld ten spijt, elkaar nog liefhebben in den dood... En wij zullen onvervaard en roemvol sterven...

De keizer liet grooten angst en ongeduld blijken. Hij wist de opgewonden vrouw in een zetel te doen plaats nemen. Zij gehoorzaamde, als onbewust van hetgeen rondom haar gebeurde.

Allengs echter keerde het geheugen terug en zij zegde:

— Ja, ik weet het ...gij zijt keizer Napoleon III... de almachtige keizer, die mijn gemaal tot zijns gelijke gemaakt heeft... en ik... ik ben een arme vrouw, die u smeekt voor dien ongelukkige, dien gij veroordeelt...

En dan, op bijna ruwen toon:

— Het is dus beslist?... Gij laat ons aan ons lot over, sire?... Wij hebben van u niets meer te hopen?...

— Ik heb u reeds gezegd, mevrouw, dat ik Maximiliaan van geen nut meer kan wezen.

Voor de tweede maal, was de jonge vrouw rechtgesprongen en voor den keizer geknield neergevallen.

— Sire, bad zij, mijn man is ginds in de macht van vijanden, die geen mededoogen, geen genade kennen. Hij staat alleen tegenover hen en moet bezwijken. Ik ben tot u gekomen om u te smeeken, dat gij hem zoudt redden... Hij wacht met angst en ongeduld op mijn terugkomst... Sire, gij hebt bemind... gij weet wat liefde is... Welnu, ik bemin mijn echtgenoot en ik vraag u, dat gij verhoeden zoudt, dat zijn vijanden hem dooden.

Napoleon trachtte de arme prinses te doen rechtstaan en zei:

— Ik zal doen wat ik kan, mevrouw... Maar ik mag u niet misleiden, u geen ijdele hoop geven... Voortaan zal Frankrijk niet meer strijden om uw gemaal op den troon te houden.

Pas had hij die woorden gesproken of hij trad, verschrikt, achteruit. Woest en wild, stond Charlotte tegenover hem.

— Gij hebt mijn man gedood! schreeuwde de ongelukkige. Maar God is rechtvaardig!... En gij zelf zult met uw troon in een afgrond storten!...

Nu vloeide een stroom van onsamenhangende woorden over haar lippen. Men kon slechts onderscheiden:

— Mijn arme Max!... Mijn Max!

Het waren de voorboden van den waanzin, die op haar loerde.

De rampzalige vorstin verloor het bewustzijn, en zoo kon men haar, tot groote opluchting van Napoleon, die wel eenige wroeging zal gevoeld hebben, uit de Tuileriën verwijderen.

* * *

Was het nog niet het volslagen geheugenverlies, toch was 't het begin van de krankzinnigheid. Het bedenkelijkste voorteeken daarvan was, dat zij overal vervolgers en moordenaars meende te zien.

Na haar bezoek bij Napoleon III, bezoek welk voor de ongelukkige zoo pijnlijk geweest en zoo nutteloos gebleven was, werd Charlotte naar Zwitserland gebracht. De berglucht scheen een heilzamen invloed op haar uit te oefenen, in zooverre zelfs, dat men haar, zoo niet heel en gansch genezen, toch merkelijk beter waande.

Zoodra haar krachten hersteld waren — want ook lichamelijk had zij onder al die vreeselijke schokken fel geleden — en zij zich ook weer al

het gebeurde kon te binnen brengen, wilde zij haar pogingen hernemen.

Haar laatste hoop berustte op den Paus, toenmaals Pius IX. Maar wat vermocht die? Welken invloed hadde hij kunnen doen gelden tegenover den vorst, die hem zelf, koning van de Pauselijke Staten, wanneer hij tegen oproer en omwenteling te kampen had, laffelijk in den steek had gelaten?

Zoover redeneerde Charlotte echter niet of kon haar zwakke geest niet redeneeren. Zij wilde en zou naar Rome gaan, zij zou, wat er ook gebeuren mocht, den Heiligen Vader gaan te voet vallen. Op hem alleen nog rustte haar hoop.

Het bleek weldra zonneklaar, dat de geestvermogens der ongelukkige vorstin nog steeds diep gekrenkt waren en wel nooit meer hun evenwicht zouden terugvinden. Nog immer zag zij overal vijanden en moordenaars; nog immer was zij overtuigd, dat men haar, door dolk of vergift, uit den weg wilde ruimen.

De trouwe hofdame van keizerin Charlotte, die haar van Mexico naar Parijs en, vandaar, naar Zwitserland en Rome vergezelde, heeft wetenswaardige bijzonderheden over deze laatste reis verteld, waarvan wij de belangwekkendste hier laten volgen. Zij bewijzen, dat Charlotte's verstand, ondanks de lichte, in het gebergte voorgekomen beterschap, sinds haar bezoek aan Napoleon III, onherroepelijk geschokt, voor altijd verloren was.

De Paus ontving haar in zijn bijzonder vertrek, waar een eenvoudig ontbijt hem wachtte. Het was half negen, en hij had juist het Misoffer opgedragen.

Pius IX was met de ongelukkige diep begaan en stuurde haar eenige hartelijke woorden van troost en opbeuring toe. Charlotte scheen echter niet te luisteren, maar stak haar drie vingers in de kop chocolade des Pauzen en verklaarde, dat zij van honger stierf, maar toch niets wilde eten, omdat zij bijna zeker was, dat alles wat men haar voorzette vergiftigd was. De Paus het een andere kop chocolade brengen, maar zij wees die af en ledigde die van den Heiligen Vader.

Nu scheen zij kalmer geworden en sprak zeer rustig en zelfs verstandig met hem over de Mexicaansche aangelegenheden. De Paus, die een dringende vergadering van kardinalen moest gaan voorzitten, gaf blijken van ongeduld en trachtte het onderhoud zoo kort mogelijk te maken. Zij scheen dit zelfs niet op te merken. En toen hij haar eindelijk duidelijker te verstaan gaf, dat het bezoek geëindigd was, verklaarde zij het Vatikaan niet te willen verlaten, omdat moordenaars haar bij den ingang wachtten. Wat men ook deed om haar tot heengaan te bewegen, alles bleef vruchteloos. De Paus moest aan zijn werk gaan, zegde zij, zij zou rustig hier blijven, maar vertrekken, vóór den avond, dat nooit!

Men liet haar de Vatikaansche bibliotheek zien, maar zij wilde, dat de Paus, hoe vermoeid deze ook was, haar vergezelde. Eerst toen zij in het doorbladeren van een prachtwerk verdiept was, kon Zijn Heiligheid onopgemerkt verdwijnen.

Toen het tijd voor het middagontbijt werd, trachtte men opnieuw haar te doen heengaan. Niets mocht baten: zij zou hier, en nergens anders, eten. Kardinaal Antonelli ging dan met haar aan tafel en heel den duur van het maal sprak zij opgewekt, geestig, verstandig.

Zoo ging de dag om; de avondmaaltijd was droef en somber, want de ongelukkige vorstin keek voortdurend vol angst en wantrouwen naar de bedienden. Het werd laat, en nu verklaarde zij, op hoogen en stelligen toon, nogmaals, dat zij weigerde de zaal van het Vatikaan te verlaten.

Men kan denken welke verslagenheid dit in de Vatikaansche middens teweegbracht. Nog nooit had een vrouw de gastvrijheid in 's Pauzen paleis genoten. De geneesheeren en de hofhouding smeekten haar te vertrekken, somden allerhande bezwaren op. Niets mocht baten: Charlotte verklaarde, dat zij boven alle gebruiken stond en zich nergens veilig voelde dan onder de hoede en de bescherming van den Heiligen Vader. Pius IX, in zijn vaderlijke goedheid en vol medelijden met de ongelukkige prinses, gaf bevel in de bibliotheek twee bedden voor beide dames te plaatsen en verder voor alle gerieflijkheden te zorgen. Charlotte was zoo uitgeput, dat men haar te bed moest dragen; de hofdame bleef bij haar waken.

Ook 's morgens, wilde zij het Vatikaan nog niet verlaten. Kardinaal Antonelli wist haar nochtans tot het brengen van een bezoek aan het weezenhuis der Zusters van St-Vincentius te bewegen. Dat bezoek verliep zeer goed en Charlotte scheen veel belang te stellen in alles wat haar getoond werd.

Ongelukkig, kwam de keukenzuster op het denkbeeld haar een weinig van een sterk gekruid vleeschgerecht op een schotel aan te bieden. Op het mes zag de keizerin een roestvlekje en dan kwam een heftige aanval los.

— Vergift! Vergift! riep zij.

Zij viel te midden der keuken op haar knieën en dankte God, omdat Hij haar nogmaals gered had. Zij beschuldigde de zusters een moordenaar

te verbergen, en vóór men het verhinderen kon, stak zij haar hand in een ketel met kokende soep en haalde er een stuk vleesch uit, dat zij als het ware verslond; want dit alleen kon haar razenden honger stillen, daar het zeker niet vergiftigd was. De verbrande hand werd verbonden en de pijn deed haar, gelukkig, het bewustzijn verliezen. Men nam die bewusteloosheid te baat om haar in het rijtuig te dragen.

Onderweg greep nog een ander, vreeselijk tooneel plaats. Zij ontwaakte, trok de gordijntjes weg, gilde om hulp, riep dat men haar vermoorden wilde... Bij het gasthof gekomen, kon men haar, geweldig tegenspartelend, binnendragen; men was verplicht, met hoeveel tegenzin ook, haar het dwangbuis aan te doen.

Haar familie werd gewaarschuwd en onmiddellijk snelde haar broeder Filips, Graaf van Vlaanderen en vader van koning Albert, naar Rome. Dit gebeurde den 2 Oktober 1866; de ongelukkige vorstin had Mexico den 9 Juli verlaten. Na nog menig heftig tooneel, werd zij overgebracht naar Miramar, naar het heerlijke oord, waar zij met haar Max zoo'n zonnige dagen gekend had. Daar werd haar door Risdel, den beroemden geneesheer voor geestesziekten, een volstrekte rust voorgeschreven. Zij werd weer kalm en nu kwamen er, van tijd tot tijd, heropflikkeringen van geest en geheugen, die echter, helaas! weer dadelijk voor volkomen onbewustheid plaats maakten.

In de Oogstmaand 1867, eenige dagen nadat Maximiliaan door de Mexicaansche oproerlingen voor den kop werd geschoten, vertrok koningin Maria-Hendrika naar Miramar en keerde met haar schoonzuster naar België terug.

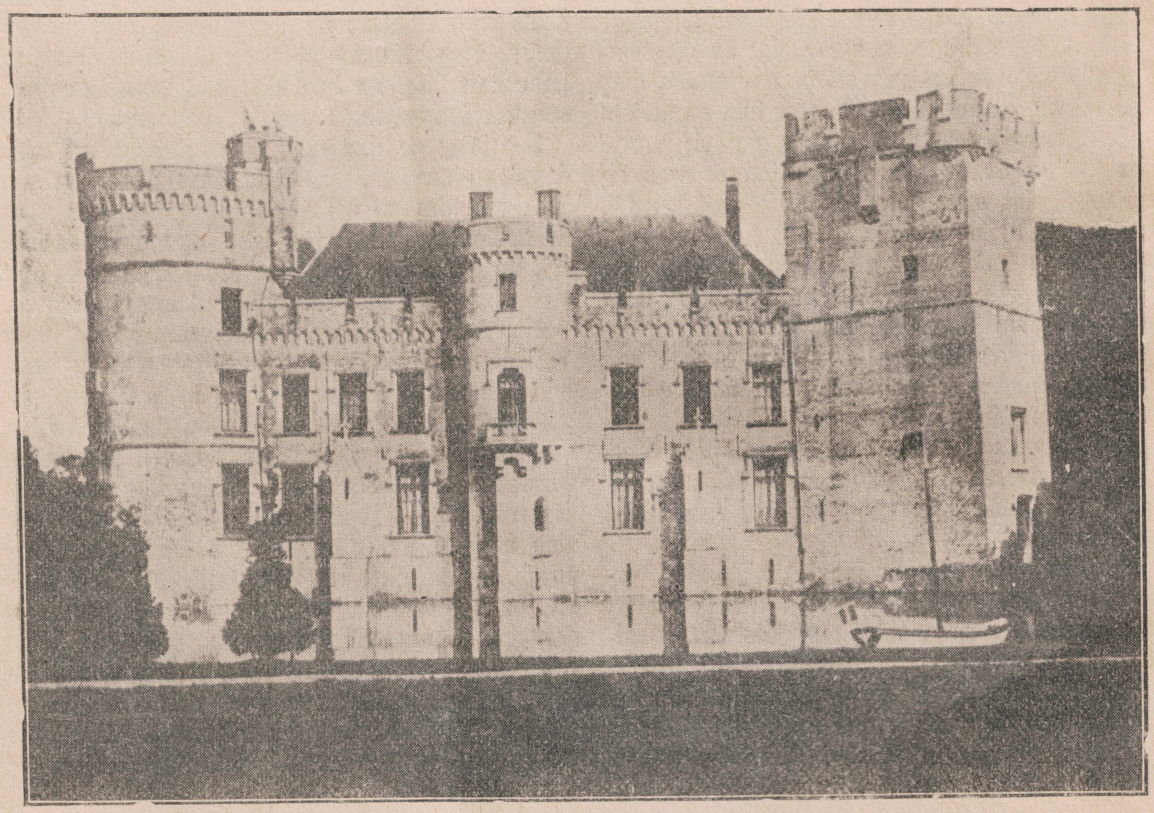

Het kasteel van Bouchout, te Meysse, ten Noord-Westen van Brussel, waar de ongelukkige prinses de acht-en-veertig laatste jaren van haar leven heeft gesleten.

Den 31 Oogst 1867, betrok Charlotte het kasteel van Tervueren, nog steeds onkundig van het vreeselijke lot, dat haar edele gemaal ondergaan had. Het was in het kasteel van Laeken, dat M. F. Hoorickx, sekretaris van het Belgisch gezantschap te Mexico, de droeve tijding aan de keizerin mededeelde. Charlotte weende langdurig in Maria-Hendrika's armen. De schok, door het vernemen van de vreeselijke tijding op haar teweeggebracht, scheen eerst een heilzame kente-

ring in haar toestand verwekt te hebben. De beterschap hield eenige maanden aan; maar dan deden zich opnieuw zeer onrustwekkende verschijnselen voor, en weldra diende alle hoop opgegeven.

Den 3 Maart 1879, werd het kasteel van Tervueren door brand vernield en men hoopte daarvan een terugwerking ten goede. Inderdaad, doch het was slechts een kortstondige opflakkering.

Keizerin Charlotte betrok, den 5 April 1879, het kasteel van Bouchout, dat zij niet meer zou verlaten dan om de groote reis, de reis waarvan niemand weerkeert, te ondernemen...

dat nog acht-en-veertig jaar zou duren. Hier vond zij eindelijk de rust en den vrede, die zij op de treden van den keizerlijken troon te vergeefs gezocht had.

In het algemeen, was de ongelukkige vorstin zeer kalm, hoewel zich, bijzonder in de eerste jaren van haar verblijf te Bouchout, nog wel eens hevige krisissen voordeden. Soms, doch zeer zelden, had zij oogenblikken van uitbundige vroolijkheid; die waren echter zeer kort, en Charlotte verviel weer dadelijk in haar stilzwijgende afgetrokkenheid.

Photo van keizerin Charlotte, genomen tijdens een harer laatste wandelingen in het park van het kasteel van Bouchout.

Een nieuw leven

't Is bijna een spotternij dat woord hier te gebruiken. En toch is het gepast, want hier, in dat stille dorp Meysse, waarvan het kasteel afhangt, zou Charlotte een nieuw leven beginnen,

Er is wel eens beweerd, dat de keizerin nooit het droevig uiteinde van haar echtgenoot gekend heeft. Uit hetgeen wij hooger zegden blijkt reeds, dat dit niet het geval was. En het blijkt nog duidelijker uit een brief, door Charlotte naar een hoogen Mexicaanschen persoon geschreven en uit Laeken, den 14 Mei 1868, gedagteekend. Daarin zegt zij:

« Het is slechts heden, dat ik uw zoo roerend schrijven van 26 Februari heb ontvangen. Ik dank u voor de gevoelens, welke gij daarin met zooveel rechtzinnigheid uitdrukt. Het is onmogelijk, dat alle harten, en bijzonder deze van hen welke hem van nabij gekend hebben, niet diep ontroerd zijn door den edelen en heldhaftigen dood des keizers, eenig door zijn zelfverloochening, zoowel als door de grootte van het offer en den geest waarin dat offer gebracht werd.

» Ik zend u een afbeelding van den keizer, de vlag der eer in de hand. Op de achterzijde, zult gij een paar door mij gekozen aanhalingen vinden, omdat ik daarin de grootste gelijkenis met het leven en het onvergelijkelijke karakter van den keizer vind.»

De bedoelde aanhalingen luidden:

« De goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen. » (Joann. X, 2). « De gedachtenis van den rechtvaardige zal eeuwig leven; hij zal de booze praatjes der menschen niet vreezen.» (Ps. II, 6).

Gravin de Reinach schreef over eenige jaren: « De zieke schijnt van de hedendaagsche gebeurtenissen slechts een flauw besef te hebben. Men heeft haar de in haar familie voorgekomen sterfgevallen verzwegen. Heeft zij er eenig vermoeden van gehad? Misschien. Zekeren dag, hoorde men haar zeggen:

» — Ik ook, ik zal sterven. *Miserere mei, Deus!*»

Het is stellig, dat zij voelde, dat er ergens, in haar hart en in haar verstand, een afgrond was welken zij niet kon peilen. Het is daarom, dat zij nooit sprak en het gebaar dikwijls bij haar het woord verving.

Er was nochtans niets werktuigelijks in haar manier van doen; zij handelde niet als een automaat. Nooit zou zij, bij haar wandelingen in het park van Bouchout, twee dagen achtereen denzelfden weg gevolgd hebben. Zij was vol goeden wil en zeer gedwee. Een dame en een dienaar vergezelden haar steeds.

Reeds eenige jaren geleden, deed zich een klein, doch treffend geval voor, dat wel bewijst, dat de keizerin zich haar toestand bewust was. Zij ontbood generaal Haes, alsdan kommandant van het paleis, en vroeg hem, op den man af:

— Ben ik vrij in dit kasteel en mag ik het verlaten?

De generaal scheen eerst wel wat verlegen, doch antwoordde dan:

— Zeker, Mevrouw. Toch moet ik U doen opmerken, dat het bij Uw koninklijke waardigheid past, dat iemand u overal vergezelt.

De gewezen keizerin vond dat zeer natuurlijk. Men deed dus de grillie van het park openen en zij wandelde een honderdtal meters den weg van Meysse op. Dan wendde zij zich tot haar gevolg en verklaarde:

— 't Is goed, ik ben tevreden.

Zij was altijd heel eenvoudig gekleed en kende geen behaagzucht. Ieder maand, zeer regelmatig, koos zij een nieuw kleed.

Het baatte niet, dat men haar het eens afgelegde kleed later weer aanbood: nooit meer zou zij het gedragen hebben.

Zij was zeer welwillend voor haar omgeving en een zeer gemakkelijke en inschikkelijke zieke; het gebeurde slechts zeer zelden, dat zij een aanval van gramschap had. Maar zelfs dan werkte zij die gramschap niet op haar omgeving uit. Neen, zij keerde zich om, greep een glas of een telloor welke zij op den grond smeet, ofwel scheurde een boek stuk. En de aanval was voorbij.

Zij was en bleef een uitstekende muzikant. Muziek maken en lezen waren haar grootste uitspanningen.

Den 7 Juni van ieder jaar, haar geboortedag, ontving zij het bezoek van koning Leopold II en van koningin Maria-Hendrika, die haar bloemen brachten. Na den dood dezer laatste, in 1902, kwam de koning alleen, alsook prins en prinses Albert. Dezen, koning en koningin der Belgen geworden, bleven die vrome gewoonte in eere houden. Dit bezoek scheen zeer aangenaam aan de keizerin, die zeer goed wist, dat het de verjaardag van haar geboorte was.

Het wegblijven van Maria-Hendrika en, jaren later, van Leopold II, scheen haar niet bijzonder te treffen. Zij dacht na, doch stelde geen vragen. Er werd haar nochtans, door den kommandant van het kasteel, kennis van het overlijden haars broeders gegeven, maar die tijding scheen volstrekt geen indruk op haar te maken. 't Was of zij niet begreep wat haar gezegd werd.

Maar ook, de sluier, die het verstand der arme vorstin omhulde, werd steeds dichter en dichter. En de laatste jaren, was zij letterlijk kindsch geworden.

Prinses Charlotte was verleden Winter zeer ziek geweest en toen reeds had men een noodlottige ontknooping gevreesd. Sindsdien was zij fel verzwakt en van dan af, stond het vast, dat, eens de Zomer voorbij, het einde wel niet lang meer zou uitblijven.

Dat oude gestel van 87 jaar was versleten en het moet wel een ijzeren geweest zijn, vermits het aan zooveel vreeselijke beproevingen, aan

zooveel verpletterende slagen had kunnen weerstaan.

Zij verliet de laatste maanden haar kamer niet meer en sleet nu een echt plantenleven. Vóór haar ziekte van verleden Winter, deed zij soms nog een wandeling in het park en maakte nog muziek. Maar weldra werd alles in en rondom haar duister, somber, doodsch.

Reeds sedert eenige jaren, was zij opnieuw een klein kind geworden en vermaakte zich met al die nietigheden, waarin wij allen, toen wij nog klein waren, ons behagen vonden. Zij maakte kasteelen van speelkaarten, bouwde torens van dobbelsteenen, verlustigde zich met allerlei mecanisch speelgoed...

Er lag, verklaren personen uit haar omgeving, iets roerends, iets pijnlijks in, den toestand te zien waarin die vorstin, die eens als een der verstandigste en best begaafde vrouwen van haar tijd werd gehuldigd, vervallen was.

Toch bleef zij kalm, rustig, gedwee. Kortom, men behandelde haar en zij liet zich behandelen als een kind, dat zij ook werkelijk was geworden.

* * *

Heeft zij ooit iets geweten van het schokkende drama, dat, vier jaar lang, schier heel de wereld beroerd heeft? Men denkt het. Soms, wanneer men in de verte het gebulder der kanonnen vernam, ontvielen haar woorden, die konden doen veronderstellen, dat zij, ten minste, een zwak besef had van hetgeen er omging. Maar dat duurde slechts een minuut, en dan verviel zij weer in dat sombere, eeuwige stilzwijgen, dat niets vermocht haar te doen verbreken.

Het kasteel van Bouchout bleef vrij van allen vreemden inval en van alle vijandelijke bemoeiïngen. Door haar huwelijk met Maximiliaan, was Charlotte een groothertogin van Oostenrijk geworden, en de Oostenrijksche vlag, die boven het kasteel wapperde, duidde aan, dat hier iemand woonde, die onder bescherming dezer natie stond.

Te Meysse wordt algemeen verteld, dat het aan de tusschenkomst van Oostenrijk is te danken, dat het dorp van een volslagen verwoesting gespaard bleef. In het begin van den oorlog, werd een Duitsche prins door een Belgischen soldaat gedood, en reeds was het bevel tot een vreeselijke weerwraak gegeven — en men weet hoe de Duitschers die verstonden — toen de tusschenkomst van keizer Franz-Jozef de gemeente redde.

Meer nog, al de inwoners van Meysse — dat slechts een tiental kilometers van Brussel is verwijderd — zochten een schuilplaats binnen het domein van Bouchout. Zij vonden er een onderkomen in de verschillende paviljoenen en afhankelijkheden van het slot en werden, zij, hun vee en hun paarden, op kosten van de keizerin gevoed.

Overigens, te allen tijde ging een groot gedeelte van de zeer aanzienlijke inkomsten der vorstin naar de lijdenden en de behoeftigen. Er diende in den omtrek geen nood geleden, want men hoefde zich slechts tot het kasteel te wenden, om geholpen, ruim en overvloedig geholpen te worden.

Zoo zette Charlotte, hoewel onbewust en onwetend, de heerlijke overleveringen van haar zalige moeder, van Louiza-Maria, België's eerste vorstin, voort...

Haar laatste oogenblikken
Haar dood

Op Zaterdag 15 Januari werd keizerin Charlotte door een plotselinge ongesteldheid getroffen. De bijgeroepen geneesheer stelde een lichte geraaktheid vast, benevens een gedeeltelijke verlamming van de linkerzijde des lichaams. De toestand scheen zeer bedenkelijk.

Nog denzelfden dag werden de 87-jarige prinses de laatste Troostmiddelen der Kerk door den pastoor van Meysse toegediend. Het is, overigens, ook deze priester, die alle Zondagen in de kapel van het kasteel de mis kwam opdragen, die door de keizerin zelve en door gansch het personeel bijgewoond werd.

Het bleek alras, dat de uren der doorluchtige zieke geteld waren.

Toch heeft zij nog tot den 19 Januari geleefd. Zij ontsliep, dien dag, zachtjes, om half acht 's morgens.

De doodstrijd, die, nochtans, geen enkel oogenblik pijnlijk geweest was, heeft dus bijna vier dagen geduurd.

Dinsdags, in den loop van den dag, werd aan gansch het talrijke personeel van het kasteel, van de hoogst geplaatste tot den nederigsten werkman, toegelaten een laatste bezoek aan hun op haar stervensbed uitgestrekte meesteres te brengen. De droefheid van al die menschen was waarlijk hartroerend en velen konden hun snikken niet weerhouden.

De kamer, waarin de keizerin van Mexico is gestorven, ligt op het eerste verdiep van het kasteel van Bouchout.

Men bereikt dit langs een breede eikenhouten trap, die met een rood tapijt bedekt is, en komt

langs een lange rij salons in de sterfkamer. Deze is zeer eenvoudig, zeer klein en zonder eenige weelde gemeubeld. Voor alle versiering aan de wanden, ziet men er de portretten van Leopold I en Leopold II, de twee eerste koningen, en van Louiza-Maria en Maria-Hendrika, de twee eerste koninginnen van België; ook nog twee gravuren, waarvan de eene de Hemelvaart van O. L. Vrouw, de andere de Afdoening van het Kruis verbeeldt.

Op den marmeren schouwboord een beeld der H. Maagd en een kleine gouden penduul, een geschenk van eenige Mexicaansche dames aan de keizerin.

De afgestorvene lag in een eikenhouten bed. Het gelaat was bleek, maar er was geen spoor van lijden op te bemerken. De vorstin is heel zacht gestorven, stilletjes uitgedoofd als een lamp waarin de olie ontbreekt. Heur gelaat was nog zeer schoon, als van was. Heur hoofd was bedekt met een kanten muts en rustte op een oorkussen in fijne Mexicaansche kant. De handen waren gevouwen en een paternoster was er rondgeslingerd.

Koning Albert, de Koningin en hun kinderen hebben hun tante herhaaldelijk bezocht. Zoo ook, prinses Clementina, wier moei zij insgelijks was.

* * *

Zoo leefde, zoo stief Charlotte.

Zij, die een heerlijke jeugd gekend had en, met den geliefden man harer keuze, een onbekommerd en zonnig leven hadde kunnen leiden, heeft, integendeel, een waren kruisweg bewandeld.

Op 27-jarigen ouderdom den innig beminden echtgenoot onder het moordend lood van oproerlingen zien vallen en zelve, ten gevolge van die vreeselijke ramp, het verstand verliezen, in eeuwigen nacht verzinken: kan men een akeliger lot uitdenken?

De dood was voor haar een verlossing. Hij heeft haar schoone ziel uit den somberen, duisteren kerker bevrijd en haar naar de gewesten van het eeuwige licht gevoerd.

De ongelukkige keizerin van Mexico heeft eindelijk de rust, het geluk, den vrede gevonden, die haar in dit aardsche tranendal ontzegd werden...

De overleden prinses op haar doodbed.